

ZEYNEP ÖZ**

Bâkî Dîvânı'nda Bahâriyye*

Bahariyye in *Baki's Divan*

Ö Z E T

Baharî konu edinen manzumeler olan bahâriyyeler klasik Türk edebiyatında rağbet gören türlerin başında gelmektedir. Baharın güzellikleri, doğanın yeniden canlanması, insanlarda doğanın yenilenmesiyle paralel olarak ortaya çıkan mutluluk ve ferahlama, bunun sonucu olarak kurulan eğlence meclisleri bahâriyyelerde zengin hayaller ve benzetmelerle tasvir edilmiştir.

Klasik Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilen Bâkî de bahâriyye türünde şiirler yazmıştır. Çoğu klasik şairin aksine tevhit, münacat, na't gibi türlerde eser vermeyen Bâkî şiirlerinde daha çok aşk, şarap, eğlence meclisleri gibi hayatın tadını çıkarmaya yönelik konular işlemiştir. Bu nedenle içerik olarak şairin edebi kişiliğine oldukça uygun olması dolayısıyla Bâkî pek çok bahâriyye yazmıştır.

Çalışmada Bâkî'nin divanında yer alan kasidelerin teşbib bölümleri ve gazeller incelenmiş, bunlardan bahâriyye hususiyetleri taşıyanlar tespit edilip incelenmiştir. Bahâriyyeye benzeyen ancak konu bütünlüğünün bulunmaması ya da şiirdeki esas konunun bahar olmaması gibi nedenlerle bahâriyye türüne dâhil edilmeyen şiirlere ise değinilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Bahar, bahâriyye, Bâkî, gazel, kaside, Divan şiiri.

ABSTRACT

Bahariyyes which are about springtime are among the most popular literary genres in classical Turkish literature. The beauties of spring, the revitalization of nature, the happiness and refreshing that emerged in parallel with the renewal of nature in humans and the entertainment gatherings which are formed as a result of this, have been portrayed by using rich images and metaphors in bahâriyyes.

Being considered as one of the greatest poets of classical Turkish literature, Baki also wrote poems in the literary genre of bahariyye. Contrary to most classical poets, Baki who had never written poems in tevhit, münacat and na't genres -which are religious genres- mostly treated the subjects of love, wine, entertainment gatherings, the enjoyment of life in his works. For this reason, as its content being quite suitable for Baki's literary persona, he has written many bahariyye poems.

In this study, teşbib sections of kasides and all gazels are examined and the ones that can be considered as bahariyyes are identified and examined. The poems that resembled bahariyyes but not included in the study for various reasons are also mentioned.

KEYWORDS

Spring, bahariyye, Baki, gazel, kaside, Divan poetry.

Giriş

Klasik Türk edebiyatında, bahar mevsimini konu edinen manzumelere bahâriyye denir. Bahar doğanın yeniden canlandığı, ağaçların bitkilerin yeşerip çiçek açtığı, akarsuların coşkuyla akmaya başladığı,

* Makalenin Geliş Tarihi: 02.11.2017/ Kabul Tarihi: 09.12.2017.

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (zeynep.agdas@marmara.edu.tr).

insanların da bu canlılık ve yeniden doğuştan etkilenecek tazelenildiği, kışın sıkıntısından kurtulup feraha kavuştukları, eğlence meclislerinin kurulduğu mevsimdir. Şairler de bahâriyyelerde baharın güzelliklerini coşkulu ve mübalağalı bir dille tasvir ederler. Baharla ilgili unsurları beyitlere özenle yerleştirirler (Akkuş 2006: 26).

Bahâriyyelere daha çok kaside nazım biçimiyle yazılmış şiirlerin teşbib kısımlarında rastlanmaktadır. Şairler, kasidenin ilk bölümünde kendilerine övgü için bir zemin hazırlamak amacıyla bahar tasvirine yer verirler. Yukarıda bahsedilen olumlu özellikleri nedeniyle bahar mevsiminden bahsetmeyi amaçlarına uygun bulmuşlar, baharın güzelliklerinin övdükleri kişi sayesinde geldiğini vurgulamışlardır. Anlatılan güzelliklerin okuyucu/dinleyicinin zihninde olumlu çağrışımlar yaratması onun memduha da daha pozitif bakmasına yardımcı olmuştur. Bunun farkında olan şairler de kasidelerinin teşbib bölümlerinde baharı çokça konu edinmişlerdir. Dua bölümünde ise genellikle memduhun ömrünün ve devrinin hep bahar mevsimi gibi olmasını temenni ederek baharı yine amaçlarına uygun olarak kullanmışlardır.

Şairler kasidelerinde yeniden dirilişi temsil eden bahar konusunu diğer mevsimlere göre daha fazla işlemişlerdir (Aydemir 2002: 146). Dilek Batislam, “Divan Şiirinde Hazan” adlı çalışmasında şairlerin sonbahara karşı olumsuz bir bakış açılarının olduğunu, sonbaharın yaşlılık ve bitkinliği temsil ettiğini düşündükleri tespitinde bulunur (2003: 171). Kış mevsimini ve soğuğu tasvir eden metinler olan şitâiyyelerde ise kış tükenmişliğin sembolü olarak resmedilir (Akkuş 2006: 243). Yaşlılık ve ölümle birlikte anılır. Kışın insanlar üzerindeki iç sıkıntısı, buhran, üzüntü yaratan etkisinden bahsedilir (Yekbaş 2009: 149). Yaz ve yaz sıcağını konu edinen manzumeler olan temmûziyyelerde de olumsuz bir bakış açısı hâkimdir. Şairler yaz sıcağının tüm doğayı kurutmasından, havanın insanı boğmasından şikâyet ederler. Görüldüğü gibi şairler için yok oluşu, ölümü çağrıştıran diğer mevsimlerin aksine bahar mevsiminin, güzelden ve güzelliklerden bahsetmeyi amaç edinen divan şairlerince daha çok tercih edilmesi doğal bir durumdur.

16. yüzyılın en büyük şairlerinden olan Bâkî (ö.1600) de kasidelerinin teşbib bölümlerinde bahâriyyelere daha çok yer vermiştir. Kasidelerinde

bir hazâniyye ve bir şitâiyye bulunmasına karşılık 6 bahâriyye bulunmaktadır. Cafer Mum, Bâkî'nin hazâniyyesini işlediği makalesinde Bâkî'nin hazan mevsimine olumlu yönleriyle baktığını dile getirir (Mum 2006: 149). Olumsuz özellikleri ön plana çıkan sonbahar mevsimini bile olumlu özellikleriyle ele alan Bâkî'nin olumlu çağrışımları ile öne çıkan bahar mevsimini şiirlerinde daha çok konu edinmesi tabiidir. Bâkî sadece kaside nazım şekliyle yazdığı bahâriyyelerle yetinmemiş, gazel ve musammat nazım şekliyle de bahâriyyeler yazmıştır.

Kaside Nazım Şekliyle Yazılmış Bahâriyyeler

*Bâkî Divânı'*nda¹ kaside nazım şekliyle yazılmış altı bahâriyye tespit edildi. Bunlardan 3'ünün başlığında "bahâr" ya da "bahâriyye" kelimesi geçmektedir. Kasideler çoğu zaman nesib veya teşbib bölümlerindeki konuya göre ya da rediflerine göre isimlendirilirler. Bu üç kaside teşbib bölümlerinde işlenen konuya göre isimlendirilmiştir. Bâkî'nin teşbib bölümünde bahâriyye bulunan kasidelerinin başlıkları şöyledir:

Bahâriyye der-medh-i Sultân Murâd Hân aleyhî'r-rahmeti ve'l-gufrân

Bahâriyye be-nâm-ı Sultân Mehemmed Hân-ı Gâzî

Bahâriyye be-nâm-ı Destûr-ı A'zâm Alî Pâşâ (Başka bir nüshada "Der-sıfat-ı Bahâr ve midhât-ı Alî Pâşâ-yı kâm-kâr" şeklinde de geçer.)

Kaside-i Diğ̃er

Kaside-i Bâkî berây-ı Mehemmed Çelebi (Başka bir nüshadaki başlık "Kasîde-i Sünbül berây-ı Mehemmed Çelebi" şeklindedir.)

Der-medâyh-i Kâdî-i Şâm Müftîzâde-i Sahîb-İhtîşâm

Metin Akkuş *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebi Türler ve Tarzlar* adlı kitabındaki bahâriyye bahsinde Bâkî'nin bahâriyyelerini tespit ederken divan yayınındaki 25. kasideyi (Küçük 2011: 66) de bahâriyyeler arasında saymıştır. Bu kasidenin başlığı "Kasîde-i Bahâriyye be-nâm-ı Kâdî-zâde" şeklinde olmakla beraber kasidenin teşbib bölümünde bir

¹ Makalede Sabahattin Küçük'ün *Bâkî Divânı* (TDK Yay., Ankara 2011) çalışması esas alındığından kaside ve gazel numaraları bu çalışmaya göre verilmiştir.

bahar tasviri veya baharla ilgili herhangi bir unsur yer almaz. Bu sebeple sözü edilen kaside bahâriyyeler arasında gösterilmemiştir.

Kasidenin

Mevsim-i ‘ayş u tarabdur şeb-i ‘îd irdi diyü
Mutrib-ı çarh eline aldı meger mûsikâr

Güiyâ hâzır olur irte salât-ı ‘îda
Dâl tâcın başına geydi sipihr-i gaddâr (K25, 5-6)

beşinci ve altıncı beyitlerine göre kasidede arefe gününün ve bayram hilalinin anlatıldığı görülmektedir. Bu yüzden *felek*, *mah*, *hilal*, *kamer* gibi kelimeler sıkça kullanılmıştır. Bahar mevsimini bize sadece “mevsim-i ayş u tarabdur” ibaresi çağrıştırır. Bu ibarenin bayramın bahar mevsimine denk gelmesinden dolayı zikredilmiş olabileceği düşünülebilir. Bunun dışında kasidede bahar mevsimiyle ilgili bir belirti görülmemektedir. Dolayısıyla divanda kasideye verilen başlığın hatalı olduğu, nüsha farklarında verilen diğer başlıklardan birinin kullanımının daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

Bâkî’nin divan neşrindeki ilk bahâriyye 7. kasidenin teşbib bölümündedir. Başlığı “Bahâriyye der-medh-i Sultân Murâd Hân aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân”dır. Toplam 31 beyitlik kasidenin ilk 15 beyti bahâriyye mahiyeti taşımaktadır. Sultan III. Murad (1574-1595) övgüsünde yazılan kasidenin teşbib bölümünde bahar şu şekilde tasvir edilmiştir:

Güneşin gökyüzüne gerdan olmasıyla güller ortaya çıktı ve kokularıyla ud ve amber gibi kokuların kıymetini azalttı, çılgın bülbül âşıkların niyazında bulundu, işveli gonca naz etti. Bulut dadısının gül bahçesi üzerine gelmesiyle gonca çocuğu süt emmek için ağzını açıp, buluta meyletti. Kış ordusunun bozguna uğratılmasıyla bağ-bahçe mülkleri fethedildi, bahar bulutunun askerleri yağmur okları attı. Bahar ordusu, kış ordusunun soyunu katletti, susen yaprakları keskin birer kılıç olarak ordunun hizmetinde bulundu. Kutlama mehterleri çalındı, bahar nahl-bendleri her fidanı rengârenk süsledi. Gül, gelin gibi kırmızı bir elbise giyindi, lale, çiğ incilerini yakasına düğme yaptı. Nevruz rüzgârı her yana mektup yolladı, gül yaprağını güvercin gibi uçurdu. Çiğ damlaları, her tarafı Aden denizinin sahili gibi yaptı. Lale, gül bahçesinin toprağını

Bedahşan yakutuna çevirdi. Miskin sümbül sevgilinin saçındaki düğüm-
lere düşmüş gibi kendisini perişan eyledi. Lale yakasını yırttı, gül çînî
kaftanını gösterdi. Çılgın bülbül de sarhoşlarla hemdem oldu. Nergisleri
yakarak etrafa kıvılcımlar saçtılar, rüzgâr ateşle oynayan hokkabazlar gibi
etrafa gül saçtı. Lale havanda mavi renkli susenler yaktı. Gül şahı züm-
rütten tahtına oturarak etrafı seyretti. Bağın etrafını menekşeler sardı,
görenler Nil nehrinin taşığını sandılar.

Bu bahâriyyede hükümdar olarak tasavvur edilen baharın kışa karşı
girdiği savaşı kazanması, savaşın kazanılmasının yarattığı coşku ve
bunun kutlanması ve baharın sultan olarak tahtına oturması ve ülkeye
hâkim olması anlatılır. Şair, girizgâh beytinde cihanı baharın süslediğini
sanmamamızı, bunun cihanın bekçisi Sultan Murad'ın bereketinin saye-
sinde olduğunu söyler. Şair, bahâriyyeyi esas konuya bu şekilde bağlamış
olur. Önce zihinlerde rengârenk bir bahar tasviri yapar ve bunu amacına
uygun olarak kullanır. Övgüsünde bulunduğu Sultan Murad'ın devrin-
deki adalet rüzgarı sayesinde doğanın böyle yeniden canlandığını, âlemin
mutluluk bulduğunu anlatır. Kasidenin son bölümü olan dua bölümünde
baharla ilgili herhangi bir unsur kullanılmamıştır.

Bâkî'nin ikinci bahâriyyesi divan neşrindeki 15. kasidede bulunmak-
tadır. Toplam 11 beyit olan bu kasidenin altı beyti bahâriyyedir. Kaside
III. Mehmed (1595-1603) adına yazılmıştır. Teşbib bölümünde şair muha-
tabına seslenir ve ona öğütler verir. Cenâb-ı Allah'ın, cennetin güzelli-
klerini cihan bağına da verdiğini, onun eserini temaşa etmesi gerektiğini
söyler. Can gözünü rahat uykusundan uyandırıp, erken kalkmasını, bü-
büllerle birlikte sabah vakti Mevla'yı zikretmesini öğütler. Daha sonra
bahar tasvirine geçer:

Kudret süsleyicisi cihanı güzelliklerle donattı, köhne dünyayı yeni
gelin gibi süsledi. Devir, siyah benini, mor renkli ziynetlerini görsün,
İstanbul'a Semerkant ve Buhara'yı feda etsin. Bahûr-ı Meryem'in kokusu
yerden göklere erişti, Hz. İsa'nın eteğini doldurdu. Utanmaz rüzgâr Ze-
liha'nın hilesini yaptığı için gülün eteği Hz. Yusuf'un gömleği gibi parça-
lanmış.

Bahâriyye bu şekilde bitmektedir. Ancak kasidenin devamında kasi-
delerdeki klasik bölümler görülmez. Girizgâh ve methiye bu kasidede yer
almadığı bu kasidede şair kendisine seslenerek düşmanlarından şikâyet

eder ve sevgiliye kavuşmanın mümkün olmadığını söyler. Devam eden beyitlerde de padişahın kendisine yeterince kıymet vermediğini belirtir. Kaside nevrusun yüzünün dünyayı aydınlattıkça Sultan Mehmed'in âlemi aydınlatan cemalinin göklere ışık saçması temennisiyle son bulur.

Bâkî'nin kasideye karşısındakine seslenerek başlaması herhalde tesadüfi değildir. Şair muhatabına Allah'ın yarattıklarını izle diye sesleniyor ve can gözünü rahat uykusundan uyandırmasını söylüyor. Bâkî, kasidede padişahı dua bölümü dışında övmüyor, aksine kendisine kıymet vermediği için padişaha sitemde bulunuyor. Burada Bâkî'nin üstü kapalı bir şekilde padişaha mesaj verdiği fikri akıllara gelmektedir. Padişahın etrafına bakarak kendisini görmesini, bu zamana kadar içinde olduğu gafletten uyanmasını istemektedir. Bâkî, padişaha doğrudan ne yapması gerektiğini söyleyemeyeceği için padişaha bu şekilde mesaj vermeyi tercih etmiş olabilir. Bu şekilde bahâriyyeyi vermek istediği mesaja uygun olarak kullanmıştır.

Bakî'nin üçüncü bahâriyyesi 17 numaralı "Kasîde-i Diger" başlıklı kasidededir. Kaside toplam 13 beyit olup 7 beyti bahâriyye özelliği taşımaktadır. Kasidedeki bahar tasviri şu şekildedir:

Gül meclisinde lale yine mutlu Cemşid'in işret meclisinin törenini ortaya çıkardı. Gül bahçesine gel, çünkü o tamamen cihandan numuneler taşır. Yeşil tabiatta bütün diyarları seyretmek mümkün hale gelir. Bağ bahçe yaseminlerle Rum diyarına benzedi. Menekşe bahçesi sanki Habeş ülkesinin bir şehri gibidir. Laleler, kırları Bedaşan şehrine döndürdü. Taze yeşillik gül bahçesini yeşile çevirdi. Gökkuşağı âlem bağına dolap kurdu, nehirler dört bir yandan su yolu gibi aktı. Bulut yine gökyüzü oklarını (yağmuru) gül bahçesine attı. Onun karşısında diken, altından göbeği olan kırmızı bir kalkan (gül) tuttu.

Şair bahar tasvirinden sonra girizgâh beytiyle methiyeye geçiş yapar. 3 beyitlik bir methiyeden sonra fahriye ve dua bölümleriyle kaside biter. Dua bölümünde padişahın ömrünün her gününün nevrus ve bahar gibi geçmesi duasında bulunur ve tekrar konuyu bahara bağlamış olur.

Bâkî Dîvânı'ndaki dördüncü bahâriyye Bâkî'nin Ali Paşa için yazdığı kasidede yer almaktadır. Önceki kasidelere kıyasla daha hacimli olan bu

siir 55 beyitten oluşur ve bunun ilk 25 beyti bahâriyyedir. Bahâriyyede uzun ve ayrıntılı bir bahar tasviri yapılmıştır:

Bahar rüzgârları Mesih gibi ruh bahşeder oldu. Çiçekler yokluk uykusundan gözlerini açtılar. Cihan taze can buldu, bitkilere hayat erişti, servi ve çınarın hareket etmek ellerindedir. Gül bahçesi hareminin yeri ham gümüşle kaplıyken, çimenlik zümrüt rengi örtüsünü döşedi. Yine saba döşeyicisi yeşillik kervansarayının avlusuna yükü tamamen bahar olan bir kafilâ kondu. Bulut askeri yeşillik ülkesine akında bulundu, düşman Tatarlar gibi durmadan yağma yaptı. Zambak, çiçek askerlerine kumandan olduğundan başına altın telleri olan bir tüy taktı. Sanavber çiçeklerin ordugâhına tuğunu dikti, ağaçlar çimenliğe çadırlar kurdu. Güneş yolları güzel kumaşlarla döşedi, bahar sultanı çimen ülkesini şereflendirdi. Sabah vakti güzel sesli kuşların sedası ve dağlık yerdeki yankısı hükümdarlık mehterinin sesi değil midir? Yine sabah vakti yabancı güvercinlerin velvelesi ve bülbüllerin gülbangları çimenlik çocuklarının uykusunu kaçırdı. Bulut dadısı yine küçük çocuklarmışçasına goncaların başlarına çiğden akçeler dizdi. Savaş mevsimi olmadığından, işret meclislerinin zamanı geldi diye susen hançeri baştan ayağa pas tuttu. Seher rüzgârı yaseminin gümüşten sinisini açtı, gül bahçesinde dikenin tırnağı gülün düğmelerini çözdü. Gömlek yasemin yaprağı, yakanın düğmeleri çiğ taneleridir. Gül bahçesi bugün bir lale yanaklı put gibi bir güzele döndü. Çimen gelininin yüzünü süslemek için yasemin tarak, saba rüzgârı tarayıcı, su da ayna tutan oldu. Üstüne yağmur damlaları dökülmüş erguvanı inci ve yakut ile süslenmiş bir taze fidan sandım. Dünya şişesinde bunca süslü fidanı gör, Cabbar olan Allah onları nasıl süslemiş. Hava çiçek yapraklarını feleğe öyle bir çıkardı ki dönen gökyüzünün kümbeti yıldızlarla dolu görünür. İsâ'nın nefesi gibi Meryem'in bahrunun kokusu diriltir. Zambak Yed-i Beyza'yı Hz. Mûsâ'nın eli gibi açtı. Zambağın goncası bağa yazısının safranla yazıldığı gümüş bir pazibent olmuştur. İki renkli gül seher vakti sarhoşluğun sersemliğinden kurtulmak için altın kadehi gül renkli şarapla doldurmuş. Taze goncanın ağzı türlü latifeler söyler. Kırmızı yanaklı gülün gülerek açılmasına şaşılmaz. Fırsat mücevherine aldırma, gökyüzünün dönüşü nergis gibi altın ve gümüşle gözünü boyamasın. Lale, kırları bugün Bedahşan yakutu gibi kırmızıya çevirdi, çiğ damlaları gül bahçesine iri inciler saçtı.

Bâkî, bahâriyyesinde gül, lale, susen, yasemin, zambak gibi türlü çiçeklere, servi, çınar, erguvan gibi çeşitli ağaçlara yer vermiş, bunlarla zengin hayallerle örülü istiareler yapmıştır. Savaş unsurları, sevgilinin güzellik unsurları, peygamberlere telmihler kullanmıştır. Bunun sonucunda oldukça ayrıntılı ve renkli bir bahar tasviri oluşmuştur. Şair, rengârenk ve capcanlı bir bahar resmi çizmektedir.

Kasidede, teşbib bölümünden ve girizgah beytinden sonra 21 beyitlik bir methiye kısmı yer almaktadır. Şair, methiye bölümünde memduhunu överken de baharla ilgili unsurlardan faydalanmıştır. Kasidenin son üç beytinde şair, memduhuna çöllerin ve kırların lalelerle bezensin, kıyafetlerin güllerle süslensin, bahtın gül gibi mutlu olsun, iştret kadehin lale gibi mücevherlerle süslü olsun şeklinde dua eder. Böylelikle kasidenin dua bölümünde yine bahar konusuna döner.

Bâkî'nin 47 beyitten oluşan beşinci bahâriyyesi Şam kadısı Mehmet Çelebi'nin övgüsünde yazılmıştır. Bunun 17 beyti bahâriyyedir. Ancak bu bahâriyyenin farklı yönü redifinin sümbül olmasıdır. Bu sebeple şair, 47 beyitte de sümbülden bahsetmek, onu memduhun övgüsünde kullanmak zorundadır. Dolayısıyla methiyeye geçtiğinde de bahar ve baharla ilgili unsurlar aralıksız devam etmektedir. Bahâriyye kısmındaki bahar tasviri şu şekildedir:

Sümbül başına mücevherden yapılmış bir taht giyerek çimen ülkesinin tahtının sahibi oldu. Sümbül boylu poslu gençler gibi külahının bir tarafını eğdi, baştan başa göğsünün düğmelerini çözdü. Sümbül ona o kadar süs bağışladı ki gül bahçesi yine misk kokulu saçları olan bir dilber oldu. Yüz gül, sine yasemin, sürmeli gözler nergis, tüyler yeşillik, gonca ağız, amber kokulu kıvrıkcık saçlar sümbüldür. Sümbül halkı kendi emrine almak için misk ile hamail yazdırıp, boynuna taktı. Çiğ damlalarından kulağına mücevher takıp gül bahçesine gelerek yüzünü gösterdi. Sümbülün başlar üzerinde yeri olmasına şaşılmaz, çünkü o çekici kokusuyla sevgilinin saçına benzer. Sümbül, ter içinde çimene geldi, bahar geldi diye haberler verdi. Sümbülün pak bedeni misk ve gül suyuyla mayalanmış olmasaydı nasıl böyle güzel kokulu olurdu? Sümbül benim gibi ağlayıp inleyen bir âşık olmuştur, dövünmekten bedeni yer yer morarmıştır. Sümbül, aşka uğramasa darmadağın saçla ve zayıf bir bedenle kalmazdı. Kış Firavununun ordusuna karşı Hz. Musa gibi eldeki esasını bir yıla

çevirdi. Bahar zamanı çimen yeni gelinini süsleyendir ki sümbül onun miskten yapılmış kalemine benzer. Ey saki! Bahar rüzgârı esti, kayığını sür! Çimenlik yeşil bir deniz, sümbül de çapa oldu. Sümbül, seher vakti başına güller takınmış, sanki gece gül bahçesinde yatmış. Sümbül, etrafını kanatlarla bezedi, yine tavus kuşu gibi cilveler yapar. Hükümdarın kapısının toprağını süpürme hizmetinde bulunmak için yine eline süpürge almıştır.

Kasidenin teşbib bölümünden sonra girizgâh beytiyle konuya girilir ve methiyeye geçilir. 24 beyitlik methiye bölümünde de sümbül ve bahar unsurları kullanılmıştır. Ancak burada doğrudan bir bahar tasviri görülmez. Şair bu bölümde memduhu övme kaygısı ön plana çıktığından memduhun yüceliğini anlatmak için bunlardan yararlanır. Dua bölümünde ise sümbülün kış ordusuna karşı asker getirmesi, düşmanlarının başına indirilen topuz olması temennileri dile getirilir.

Bâkî'nin bahâriyye içeren altıncı ve son kasidesi de yine Mehmet Çelebi adına yazılan divan neşrindeki 26. kaside olan "Der-medâyih-i Kâdî-i Şâm Müftî-zâde-i sâhib-ihtîşâm" başlıklı kasidedir. Kaside toplam 37 beyit olup ilk 9 beyti bahâriyyedir. Kasidedeki bahar tasviri şu şekildedir:

Baharın gelişi bağa o kadar süs ve güzellik verdi ki yüce cennet bahçesi bağı kaskansa yeridir. Seher rüzgârından cennet kokuları yayılır. Nisan ayı erişti, toprak cennet gibi oldu. Lalenin bahar meclisine meşale yakmasının zamanıdır, zambak goncası nergise mum yastığı olsun. Nergis şahı yine kırılık alanda, gerdanlığa benzeyen Pervin takımyıldızı da gökyüzünde görünür. Bağın bahar yaprakları ve çiğ damlaları eteğini altın, gümüş ve kıymetli inciyle doldurdu. Bağın nergisine bak, toprakta oturarak altın kadeh ile içki içmek ne demektir gör. Çimenliğin etrafı Aden denizinin sahiline benzer. Bu yüzden bugün güneşin eli mücevher toplar oldu. Gonca gibi bela bağında zihin düğümü, gönül karışıklığı ve alındaki çizgiler nasıl ortaya çıksın? Bağa doğru git, yürü, durma, çünkü gül bahçesi seçilmiş mahdumların meclisidir, gönül açandır.

Şair methiyeye bu şekilde zemin hazırladıktan sonra girizgâh beytiyle konuya girer. 21 beyitlik bir methiyeden sonra Bâkî kendisinin biçare ve melûl kalmaması gerektiğini, ikbali hak ettiğini vurgular. Bu

temennisini bildirdikten sonra memduhuna dualar eder. Dua kısmında yine bahar unsurlarından faydalanır.

Gazel Nazım Biçimiyle Yazılmış Bahâriyyeler

*Bâkî Dîvânı'*nda, gazel nazım biçimiyle yazmış olduğu 22 bahâriyye tespit edildi.² Kasidelerin nesib veya teşbib bölümlerinde konuyu tespit etmek gazellere göre daha kolaydır. Konunun daha uzun işlenme imkânının bulunması zihinlerdeki şüpheleri gidermeye yardımcı olmaktadır. Ancak gazelerde bu durum tam tersinedir. Özellikle de mahlas beytinde çoğu zaman konu dışına çıkılıp, gelenekteki gibi şairin kendi nazmını övdüğü, şairlik ve şiir anlayışıyla ilgili söz söylediği göz önüne alındığında elimizde daha da az sayıda beyit kalmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada *Bâkî Dîvânı'*nda tespit edilen gazel tarzı bahâriyye sayısı hatalı olabilir, başkaları daha farklı rakamlara ulaşabilir.

Çoğu gazelerde bahar mevsimine vurgu vardır, genellikle nevbaharın geldiğinden bahsedilir. Ancak bütün beyitlerde baharla ilgili unsurların kullanılmadığını düşündüğümüz gazellere bahâriyye diyemeyeceğimizi düşünmekteyiz. Buna örnek olarak verebileceğimiz gazelerden biri aşağıdadır:

Nev-bahâr irişdi vü gitdi şitâ
Keyfe yuhyî'l-arza ba'de mevthâ

Lebleründe hattun ey şîrîn-dehen
Mûrlar cüllâba düşmiş gûyiyâ

Yâr agyârı savar düşnâm ile
Def' olur san kim du'â ile belâ

Dest-i mihnetden alınmaya yakam
Ger olursa iki 'âlem bir yana

Eşk-i çeşmüm yâre 'arz itdüm didi
Bâkiyâ ma'lûm oldu mâ-cerâ

² Metin Akkuş, adı geçen çalışmasında bahâriyye türünde 20 gazel tespit etmiştir. Ancak bunların 8'i bizim çalışmamıza dahil edilmedi.

Gazelin matla beytinde kışın bittiği, baharın geldiği söylenir. Ancak daha sonraki beyitlerde sevgilinin ağzının kenarındaki benler, gül suyuna düşmüş karıncalara benzetilir. Dua ile belanın baştan savılması gibi sevgilinin de yabancıları kötü sözle başından savdığı söylenir. Şair iki âlem bir yana da olsa yakasının sıkıntı elinden alınmaması gerektiğini söyler. Mahlas beytinde ise gözyaşlarını sevgiliye arz ettiğinden ve maceranın öğrenildiğinden bahseder. Bu beyitlerin hiçbirinde baharla ilgili herhangi bir unsur görülmemektedir. Sadece ilk beytindeki “nev-bahar eriştî” ibaresinin bu gazelin bir bahâriyye olduğunu göstermeye yetmeyeceği âşikârdır.

Bazı gazellerde ise baharla ilgili unsurlar bütün gazelde yer alsada bunlar bahar tasviri değildir. Aşağıdaki beyti buna örnek gösterebiliriz:

Seng-i bî-dâdunla serde zahm-ı hûnîmün ki var
Gûşe-i destârda rengîn karanfüldür bana (G12-3)

“Başımda zulüm taşıyla açtığın kanlı yara, benim için sarıgımın köşesindeki kırmızı karanfil gibidir.” şeklinde günümüz Türkçesine çevirebileceğimiz bu beyitte karanfilin baharla ilgili herhangi bir çağrışımı yoktur. Sadece Osmanlı'da sarıkların kenarına çiçek takılması geleneğine telmih vardır. Dolayısıyla çiçekler gibi baharla özdeşleştirdiğimiz unsurların bu şekilde kullanıldığı gazellerin bahâriyye olamayacağını düşünmekteyiz. Çünkü bu durumda esas konu baharla ilgili değildir, bahar unsurları sadece birer benzetme araçlarıdır.

Divandaki sıralarına göre bahâriyye olduğunu düşündüğümüz gazellerin numaraları şu şekildedir: 8; s.106, 78; s.148, 103; s.164, 123; s.177, 130; s.182, 135; s.185, 152; s.196, 180; s.212, 181; s.212, 222; s.236, 226; s.239, 243; s.250, 287; s. 277, 323; s.299, 387; s.339, 392; s.342, 452; s.380, 455; s. 381, 466; s.388, 470; s.391, 494; s.407, 514; s.420.³

Bâkî'nin gazel nazım biçimiyle yazdığı bahâriyyelerin dilinin kaside nazım biçimiyle yazdığı bahâriyyelere oranla daha coşkulu ve lirik olduğu görülmektedir. Bâkî'nin gazel nazım şekliyle yazılmış bahâriyyelerinin çoğunda bahar tasviri yer alır. Bunlarda yine kasidelerdeki gibi baharın getirdiği güzellikler, doğanın canlanması, açan çiçekler, coşkun akan nehirler, insanlardaki sevinç, kurulan kır meclisleri anlatılır. Ancak

³ Bu gazeller çalışmanın sonunda aynı sırayla verilmiştir.

bahar tasvirinin ön planda olmadığı bahâriyyeler de vardır. Bu bahâriyyelerde baharın gelmesiyle duyulan coşku ve eğlence meclislerinin kurulmasına, baharı boşa geçirmemeye yönelik istekler ve öğütler öne çıkar. 123, 152, 181 ve 323. gazelleri bunlara örnek gösterebiliriz. Özellikle 181. gazelde bu vurgu daha belirgindir:

Bahâr eyyâmı geldi tâze ‘âşıklık zamânıdır
Sular cûş itdüğü demdür bulanıklık zamânıdır

Çemende su gibi sôfi şarâb içmek gerek şimdi
Behey sôfi bu mevsimler ne ayıklık zamânıdır

Müdâm içen münâfıkdur dimiş minberde bir vâ’iz
Ne çâre hey müselmânlar münâfıklık zamânıdır

Açılsun gönlümüz sâkî kadeh sun var ise bâkî
Temâşâ eyle âfâkı çü açıklık zamânıdır

Senün nazm-ı ciger-sûzun tutupdur dehri ey Bâkî
Gözün açsun kamu şâ’ir uyanıklık zamânıdır

Bâkî bu gazelde baharla birlikte aşıklık etmenin zamanının geldiğini ve bu yüzden şarap içmenin gerekli olduğunu söyler. Hatta şarap içmenin münafıklık olduğunu söyleyen vaizi dinlemez, gerekirse münafıklık yapmanın zamanının geldiğini vurgular. Bu şiirde suların coştüğünü ve gökyüzünün açık olduğunu söylemesi dışında bahar tasviri yer almaz. Ancak gazelin konusu bahardır ve baharın nasıl değerlendirilmesi gerektiğidir. Dolayısıyla buna benzer konunun işlendiği gazeller de bahâriyye olarak değerlendirildi.

Bunun dışında bahâriyye türündeki 3 gazelde memduh övgüsü karşımıza çıkar. Bu gazeller küçük birer kasideyi andırmaktadır. Bahar tasvirinden sonra girizgâh beytine benzer bir beyitle memduhtan bahseder ve onu övgü dolu sıfatlarla anar. 78. gazelde 4 beyitlik bahar tasvirinden sonra şu beyitler yer alır:

Bâkî nisâr-ı makdem-i sultânı ‘âlî-şân için
Destinde şâh-ı gül tutar la’lîn tabak lü’lû-yı ter

Sultan Murâd-ı tâc-ver fermân-revâ-yı bahr u ber
Sâhib-kırân-ı dâd-ger şâhenşeh-i ‘âlî-nazar

Destân-serâ-yı midhati şâh-ı tarabda nağme-sâz
Tâvûs-ı baht u devleti bâm-ı felekde cilve-ger

Şair, Sultan Murad'ın övüldüğü son iki beyitten önce mahlasını kullanmıştır. Bildiğimiz anlamdaki gazel bu beşinci beyitle bitmiş gibidir. Mahlas beytinden sonra beyit eklenerek oluşturulan müzeyyel gazel örneği olan bu gazelde eklenen beyitlerde amaç padişah övgüsünde bulunmak olduğu için ek beyitlerde gazelden ziyade kaside üslubu görülmektedir.

Aynı şekilde 392. gazelde yine bahar tasvirinden sonra 6. beyitte cihanı nevrüz gibi süsleyen zamanın adaletli padişahı Mehmed Han olduğunu söyler:

Hân Mehemed şeh-i 'âdil ki zamân-ı 'adli
'İd u nev-rûz gibi kıldı cihânı tezyîn

'Âleme 'id-i sa'îd ol yiter ey Bâkî kim
Ola pâyende sa'âdetde şehensâh-ı güzîn

Son beyitte ise Mehmed Han'ın hep mutlu olması için dua eder. Buradaki övgü bir önceki şiire kıyasla daha azdır. Bu gazelde ayrıca mahlas beyti sonda yer almaktadır. Bu anlamda gazel formunun genel kalıplarının dışına çok çıkılmamıştır.

470. gazelde de padişah övgüsüne rastlanır. 4 beyitlik bahar tasvirinden sonra 5. beyitte zambağın seyir yerinin yolunda padişaha halini arz etmek için elinde mektubunu tuttuğunu söyler. 6. beyitte Sultan Selim'i över ve 7. beyitte padişahı anlatmanın mümkün olmayacağını söyleyerek gazeli bitirir:

Mektûbın elde tutmuş zambak reh-i çemende
'Arz ide tâ ki hâlin sultân-ı kâm-kâre

Ya'nî o şâh-ı mukbil ol nükte-dân-ı kâmil
Sâhib-kırân-ı 'âdil Sultân Selîm Hâne

Zât-ı kerîmi vafîn Bâkî ne gûne kılsun
Melhûz olan ma'ânî mümkün degül beyâne

Bu 3 gazelin ortak noktası bahar tasvirinden sonra padişah övgüsü barındırmalarıdır. Bu anlamda bize kaside nazım biçimini hatırlatırlar. Şairin bu gazellerdeki bahar tasvirlerini kasidelerdeki tasvirlerle aynı amaçla kullandığını düşünebiliriz. Amaç memduhun övgüsüne zemin hazırlamaktadır. Yeniden doğmuş, canlı ve rengârenk bir doğanın zihinlerde yarattığı olumlu etkiyi padişahların hükümlerinin çağrışımlarıyla birleştirmek istemiştir. Bu sayede kasideyi okuyan/dinleyenlerin zihnine padişah hakkında olumlu imajlar yüklenmiş olur.

Musammat Nazım Biçimleriyle Yazılmış Bahâriyyeler

Bâkî'nin musammat nazım biçimleriyle yazdığı 1 bahâriyye tespit edildi. Bu, divanın musammatlar bölümünde, 6. sırada olan Sultan Selîm'in bir gazeline yazdığı tahmisdır. Bu tahmis 8 bendden oluşur. İlk bendinde dünya baharın gelişiyi tazelenişi için bu taze tabiatın içinde genç, gonca gibi küçük ağzılı, gül yanaklı sevgiliyle birlikte bağa gitmenin ne hoş olduğu, âlemi genç sevgiliyle birlikte düşmanın yüreği yanana kadar seyretme isteği anlatılıyor.

İkinci bendinde riyayla aşkın esasına zarar vermeyip, zühdden bahsetmemek öğütleniyor. Buna neden olarak da cennet bahçesinin parayla alınamayacağı gösteriliyor ve bahar zamanı talihin el verip sevgiliye kavuşmaya fırsat olması dileniyor.

Üçüncü bendde zühdü terk ederek aşk rindi olma, can sermayesini güzel yüzlü put gibi sevgiliye verme, birkaç kadeh şarap içerek bağ âlemine girme öğüdünde bulunuluyor. Bülbülün kitabını eline aldığı, kadehin bir gül yanaklı güzel sevgiliyle daha hoş olduğu nasihatini verdiği dile getiriliyor.

Dördüncü bendde ise şair sevgiliye seslenerek gelmediği takdirde aklın harap ve karmakarışık olacağını söyler. Sevgilinin olmadığı çemen- de güllerin ateş gibi göründüğünü söyleyerek cennet bahçesi de olmasın der. Eğer güzellik baharı Hızır gibi yetişmezse bu bekleyişle gül bahçesinin gözünde cehennem olacağını söylüyor.

Beşinci bendde şair sevgiliye seslenmeyi şu şekilde sürdürür: Senin kölen, inleyen bülbül gibi, gönlü yaralı olsun. Kapındaki düşkün figan etsin, ağlayıp inlesin. Taze gülün güzellik delili bağ kuşudur. Ey can!

Âşıkların ahıyla incinme. Çünkü güllerin güzellikleri ve parlaklıkları bülbülün ahıyla artar.

Altıncı bendde doğrudan baharla ilgili bir unsur bulunmaz. Bendin konusu yine sevgilinin güzelliğidir. Allah'ın sevgilinin yanağına gönül açan tüyler verdiği, yanağında Şems ve Leyl surelerinin yazılı olduğu, yüzünün aynasının ay gibi cilalandığı dile getirilir. Misk saçan tüylerle Nur ayeti yazılırsa güzellik aynasına kederin erişemeyeceği söylenir.

Yedinci bendde bela askerinin sel suları gibi akın ettiği, kaza oklarına beraber uzak yakın oldukları, hevesin sabır şişesini yokluk taşına çaldığı dile getirildikten sonra bu kez zahitlere seslenerek ayıplamadan Hakk'ın emrine yürümleri söylenir. Buna sebep olarak da aşk ahvalinin irade ile bir arada olmadığı gösterilir.

Sekizinci ve son bendde ise Bâkî'nin gül gibi şiirine kulak ver, içteki derdi çılgın bülbüle sor, bir kenara gelip sevgi ve vefa meclisini kur denir. Şaha seslenerek can açan lal renkli şarabı Selim'e sun çünkü sevgiliye kavuşmanın keyfinin öpüp sarılmakla olacağı söylenir.

Bu hamsede ilk beş bendde konu bahar ve baharla birlikte riyadan arınıp kendini aşka bırakmaktır. Ancak altıncı ve yedinci bendde doğrudan baharla ilgili unsurlar ya da herhangi bir bahar tasviri karşımıza çıkmaz. Sevgilinin güzellik unsurlarından ve zühdü terk edip Hakk'ın emrine girmenin gerekliliğinden bahsedilir. Ancak biz burada bu iki bendin konu bütünlüğünü bozmadığını düşünmekteyiz. Şair tahmisin en başından beri sevgiliyi ve baharı birlikte ele almıştır. Bu iki bendde ele alınan konu önceki bendlerde de geçmiştir. Dolayısıyla konu bütünlüğü bozulmamaktadır. Bu nedenle bu tahmisi de bahâriyye türüne dâhil edebileceğimizi düşünüyoruz.

Bâkî bahâriyyelerini daha çok kaside ve gazel nazım biçimleriyle yazmayı tercih etmiştir. Yukarıdaki tahmis dışında başka bir nazım biçimiyle yazdığı bir bahâriyyesine rastlanmadı. Hünerlerini kaside ve gazelde göstermeyi tercih eden Bâkî, bahâriyyelerini de yine bu nazım biçimleriyle yazmıştır.

Sonuç

Klasik Türk edebiyatının en büyük şairlerinden olan Bâkî hem gazel hem kaside nazım şekliyle bahâriyye türünde şiirler yazmıştır. Bâkî'nin kaside nazım biçimiyle yazılmış 6, gazel nazım biçimiyle yazılmış 22, musammat nazım biçimiyle yazılmış 1 bahâriyyesi tespit edilmiştir. Ancak türlerin geçişkenliği ve net bir tür tanımının yapılamamış olması dolayısıyla bu tespitle ilgili farklılıkların bulunabileceği –özellikle gazel nazım biçimiyle yazılmış bahâriyyeler söz konusu olduğunda- araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. Bâkî'nin Sultan Selim'in bir gazeline tahmisinin bahâriyye türüne dâhil olup olamayacağı konusunda çok düşünüldü. 8 bendden oluşan tahmisin 6. ve 7. bendleri doğrudan baharla ilgili unsurları barındırmasa da bu bendlerin tahmisin konu bütünlüğünü bozmadığı düşünüldüğünden tahmis bahâriyye türüne dâhil edildi. Gazelerde de aynı zorlukla karşılaşıldı. Beyit sayısının kısıtlı olduğu gazelerde tüm beyitlerde konu bütünlüğü arandı. Gazelle yazılmış bahâriyyeleri seçerken incelenen gazelerin esas konularının bahar olması, baharla ilgili unsurların işlenmesi, konu bütünlüğünün olması gibi kriterlere dikkat edildi.

Şiirlerinde hayatın zevklerinden ve güzelliklerinden bahsetmeyi tercih eden bir şair olan Bâkî, çoğu divan şairinin aksine tevhit, münacat, na't gibi dinî türlerde örnek vermemiştir. Şiirlerinde hayatın güzelliklerini anlatmayı ön planda tutan Bâkî'nin baharın gelişini, doğanın dirilişini, canlıların yenilenmesini, çiçeklerin açışını, bahar zamanı kurulan eğlence meclislerini, baharın insanda yarattığı neşeyi konu edinen bahâriyye türünde eserler yazması tabii karşılanmalıdır. Şair, nispeten daha olumsuz çağrışımları olan sonbahar, kışla ilgili sadece birer şiir yazmışken baharla ilgili –tespit edebildiğimiz kadarıyla- 29 şiir yazması onun dışa dönük, hayattan zevk almayı seven kişiliğini açıkça ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin (2006), *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebi Türler ve Tarzlar*, Erzurum: Fenomen Yay.
- AYDEMİR, Yaşar (2002), "Türk Edebiyatında Kaside", *Bilig*, XXII, 133-168.
- BATİSLAM, Dilek H. (2003), "Divan Şiirinde Hazan", *Diriözler Armağanı: Prof.Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 155-174.
- KESİK, Beyhan (2001), "Bâkî'nin Kasideleri'nde İlkbahar Tasvirleri", *Türk Kültürü* 39, S. 460, 492-502.
- KÜÇÜK, Sabahattin (2011), *Bâkî Dîvânı*, Ankara: TDK Yay.
- ONAY, Ahmet Talat (2009), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, İstanbul: H Yay.
- MUM, Cafer (2006), "Divan Şiirinde Hazâniye ve Bâkî'nin Hazâniyesi", *Türkiyat Araştırmaları*, IV, 127-151.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1987), *Baki Divanı'ndan Seçmeler*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- YEKBAŞ, Hakan (2009), "Tırnakçı-zâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey ve Mensur Şitâiyesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, III, 147-184.

Bâkî'nin Bahâriyye Metinleri

4. Bahâriyye der-medh-i Sulţân Murâd Hân 'aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân

1. Micmer-i zerrîn-i mihri çarh gerdân eyledi
'Ûd u 'anber kıymetin büy-ı gül erzân eyledi
Bülbül-i şürîde-dil kıldı niyâz-ı 'aşıkân
Gonca-i gannâc nâz-ı nâzenînân eyledi
3. Çıkdı bir yirden şadâ vü şît-i mürgân-ı çemen
Güyyiâ etfâl-i mekteb hatm-i Qur'an eyledi
Mehd-i gül-zâr üzre geldi dâye-i ebr-i bahâr
Tıfl-ı gonca ağzın açdı meyl-i pistân eyledi
5. Tağlup cünd-i şitâ feth oldu mülk-i bâğ u râğ
Leşger-i ebr-i bahârî tîr-bârân eyledi
'Irkıni kat' eyledi cünd-i şitânuñ nev-bahâr
Berg-i süsen hizmet-i şemşîr-i bürrân eyledi
7. Nevbet-i sūr u sūrūr oldu tonandı her nihâl
Naḥl-bend-i nev-bahâr eşkâl u elvân eyledi
Nev-'arūs-ı gül gibi pîrâhen-i âl üstine
Lâle dürr-i jâleden güy-ı girîbân eyledi
9. Her yaña mektüb uçurdı bād-ı nev-rüzî yine
Berg-i nesrîni kebüter gibi perrân eyledi
Jâle kıldı her kenârı sâhil-i baḥr-i 'Aden
Lâle ḥâk-i gül-şeni kân-ı Bedaḥşân eyledi

⁴ 7. kaside, s.21.

11. Zülf-i dil-ber bendine düşmüş gibi âşüfte-ḥâl
Sünbül-i miskîn 'aceb kendin perîşân eyledi
Lâle çâk-i pîrehen gösterdi gül çînî kabâ
Bülbül-i şürîde hây u hü-yı mestân eyledi
13. Yağdılar nergisleri etrâfa saçıldı şîrâr
Bâd âteş-bâzlar gibi gül-efşân eyledi
Lâle hâven yağdı süsen âsmânîler yine
Şâh-ı gül taht-ı zümür-rüd üzre seyrân eyledi
15. Tıttı etrâfın benefşe mülk-i Mışra döndü bağ
Şandılar seyr eyleyenler Nîl tuğyân eyledi

5. Bahâriyye be-nâm-ı Sulţân Meḥmed Ḥân-ı Ğâzî

1. Cihân bâğına virdi revnağ-ı firdevs-i a'lâyı
Temâşâ eyle şun^c-ı Ḥâzret-i Bârî Te'âlâyı
Uyandır çeşm-i cânı ḥ^vâb-ı râhatdan seher-ḥîz ol
Çemen bülbülleriyle şubḥ-dem zıkr eyle Mevlâyı
3. Cihâna zîb ü fer virdi yine meşşââ-i kudret
'Arûs-ı nev gibi ârâyış itdi kühne dünyâyı
Zamâne ḥâl-i Hindû-yı benefşe zînetin görsün
Nişâr itsün Sitânbûla Semerkand ü Buḥârâyı
5. İrişdi ḥâkden bü-yı bahûr-ı Meryem eflâke
Mu'aṭṭar eyledi göklerde dâmân-ı Mesîḥâyı
Gülün pîrâhen-i Yûsuf gibi dâmânı çâk olmuş
Nesîm-i perde-dâr kıldı meger mekr-i Zeliḥâyı

⁵ 15. kaside, s.36.

6. Kaşide-i diger

1. Gül meclisinde lāle yine kıldı āşikār
 Āyīn-i bezm-i ‘iṣret-i Cemşid-i kām-kār
 Gül-zāre gel ki cümle cihāndan nümünedür
 Şahñ-ı çemende hāşıl olur seyr-i her diyār
3. Döndi diyār-ı Rūma semenlerle şahñ-ı bāğ
 Güyā sevād-ı mülk-i Hābeşdür benefşe-zār
 Şahrāyı kıldı lāle Bedaḥşān vilāyeti
 Gül-zārı itdi tāze çemen mülk-i sebze-zār
5. Dölāb kurdı kavş-i kuzah bāğ-ı ‘āleme
 Mīz-āb gibi her yañadan aqđı cūy-bār
 Çarḥ oqlarını atdı yine gül-şene seḥāb
 Altun göbeklü bir siper-i la’l ũtdı hār
7. Gösterdi āb ‘aks-i gül-i bāğı nitekim
 Nuşret yüzini āyīne-i tūğ-i şehriyār

7. Bahāriyye be-nām-ı Destūr-ı a‘zām ‘Alī Pāşā

1. Rūḥ-baḥş oldu Mesīḥā-şifat enfās-ı bahār
 Aqđılar dīdelerin ḥvāb-ı ‘ademden ezḥār
 Tāze cān buldı cihān irdi nebātāta ḥayāt
 Elllerinde ḥarekāt eyleseler serv ü çenār
3. Döşedi yine çemen naṭ‘-ı zümür-rūd-fāmın
 Sīm-i ḥām olmuş iken ferş-i ḥarīm-i gül-zār
 Yine ferrāş-ı şabā şahñ-ı ribāt-ı çemene
 Geldi bir kâfile kondurdu yüki cümle bahār

⁶ 17. kaside, s.38.

⁷ 18. kaside, s.39.

5. Leşger-i ebr çemen mülkine aķın şaldı
 ˘urma yağmada yine niteki yağđ Tâtâr
 Farķına bir nice per ˘aķınur altun tellü
 ˘ayl-i ezhâra meger zanbaķ olupdur ser-dâr
7. Dikdi leşger-geh-i ezhâra şanavber tûğın
 ˘aymeler ķurdı yine şaĥn-ı çemende eşcâr
 Döşedi mihr-i felek yolları dîbâlar ile
 İtdi teşrîf çemen mülkini sulţân-ı bahâr
9. Şubĥ-dem velvele-i nevbet-i şâhî mi degül
 Şavt-ı mürğân-ı ĥoş-elĥân u şadâ-yı küh-sâr
 Çemen etfâlinüñ uyĥuların uçurdı yine
 Şubĥ-dem ĥulgüle-i fâĥte gül-bânğ-i hezâr
11. Dâye-i ebr yine ĥoncalaruñ şeb-nemden
 Başına aķçe dizer niteki etfâl-i şığâr
 Mevsim-i rezm degüldür dem-i bezm irdi diyü
 Süsenüñ ĥaçerini ˘utdı ser-â-pâ jengâr
13. Semenüñ sîne-i sîmînin açup båd-ı seĥer
 Çözdü gül-şende gülüñ dügmelerin nâĥun-ı ĥâr
 Pîreĥen berg-i semen ĥüy-ı girîbân şeb-nem
 Gül-sitân oldu bu ĥün bir şanem-i lâle-ıızâr
15. Zîb ü fer virmek için rüy-ı 'arûs-ı çemene
 Yâsemen şâne şabâ mâşıĥta âb âyine-dâr
 Dür ü yâķût ile bir naĥl-i muraşşa' şandum
 Ergâvân üzre dökilmiş ķaĥerât-ı emĥâr
17. Şîşe-i çarĥda ĥör bunca murassa' naĥli
 Nice ârâste ķılmış yine şun'-ı Cebbâr

- Berg-i ezhârî hevâ şöyle çıkardı felege
Pür-kevâkib görünür günbed-i çarh-ı devvâr
19. Dem-i 'İsâ dirilür bÿy-ı bahûr-ı Meryem
Açdı zanbağ Yed-i Beyzâyı kef-i Mÿsâ-vâr
Zanbaquñ goncasıdur bâğa gümüſ bâzû-bend
Za'ferân ile yazılmış aña hıtt-ı tÿmâr
21. Câm-ı zerrîni tolu bâde-i gül-reng itmiş
Gül-i ra'nâ seherî kıлмаğ için def'-i humâr
Dehen-i gonca-i ter dürlü leţâ'if söyler
Gülüp açılsa 'aceb mi gül-i rengin-ruhsâr
23. Güher-i fırsatı aldurma ſağın devr-i felek
Sîm ü zerle gözüñi boyamasun nergis-vâr
Câm-ı mey kaşreleri sübhâ-i mercân olsun
Gelüñüz zerğ u riyâdan idelüm istiğfâr
25. Lâle ſağrâyı bu gün kân-ı Bedağşân itdi
Jâle gül-zâre nişâr eyledi dürr-i ſeh-vâr
8. **Kaşide-i Bağı berây-ı Mehemmed Çelebi**
1. Urnup farkına bir tâc-ı mücevher sünbül
Oldı iklîm-i çemen tahtına ser-ver sünbül
Şeh-levendâne ſikest eyledi tarf-ı külehin
Gögsinüñ dügmelerin çözdü ser-â-ser sünbül
3. Oldı gül-şen yine bir dil-ber-i müſğîn merğül
Şol kadar virdi aña zînet ü zîver sünbül
Çihre gül sine semen çeşm-i mükeğğal nergis
Hıtt çemen gonca dehen ca'd-ı mu'anber sünbül

⁸ 24. kaside, s.62.

5. Yazdurup müşg ile boynına hamâ'il tağdı
Kendüye itmek için halkı musahhhar sünbül
Şahñ-ı gül-zâra gelüp eyledi 'arz-ı didâr
Jälelerden taqınup güşına gevher sünbül
7. Beñzer ol büy-ı dil-âvîz ile müy-ı yâre
Başlar üzre n'ola ger eyler ise yir sünbül
Yine gömgök tere batmış çıka geldi çemene
Nev-bahâr irdi diyü virdi haberler sünbül
9. Beden-i pâki neden böyle olurdu hõş-bü
Olmasa müşg ü gül-âb ile muhammer sünbül
Varısa bencileyin 'aşık-ı zâr olmuşdur
Gök gök itmiş döginüp cismini yir yir sünbül
11. 'Aşk sevdâlarına uğramasa qalmaz idi
Müy-ı jülîde ile bir ten-i lâğar sünbül
Yine Fir'avn-ı şitâ ceşşine Mūsâ-mänend
Eyledi elde 'aşasını bir ejder sünbül
13. Nev-'arüs-ı çemene mâşitâdur faşl-ı bahâr
Kim anuñ hâme-i müşgînine beñzer sünbül
Sâkıyâ zevrağı sür bād-ı bahâr esdi yine
Sebze-zâr oldı yem-i ahdâr u lenger sünbül
15. Şahñ-ı gül-şende yatupdur gice varısa meher
Ki taqınmuş seheri başına güller sünbül
Bürüdi kendinüñ eṭrafını bāl ü per ile
Yine ṭāvūs-şifat cilveler eyler sünbül
17. Yine ferrâş-şifat destine cārüb almış
Ki ide hıdmet-i hâk-i der-i dâver sünbül

9. Der-medāyih-i Kādī-i Şām Müftī-zāde-i şāhib-ihtişām

1. Bāğa reşk itse revā ravza-i firdevs-i berīn
Şol kadar zīnet ü fer virdi yine Ferverdīn
İrişür bād-ı seherden nefehāt-ı cennāt
Mevsim-i Ürdibihişt irdi bihişt oldu zemīn
3. Demidür lāle yağa bezm-i bahāra meş'al
Ġonca-i zanbağ ola nergise şem'-i bālīn
Görinür şaġn-ı çemenden yine şāġ-ı nergis
Āsmāndan nitekim hey'et-i 'ıqd-ı Pervīn
5. Bāġuñ evrāk-ı bahār u қаterāt-ı şeb-nem
Dāmenin eyledi pür-sīm ü zer ü dürr-i şemīn
Nergis-i bāğa nazār kııl ne dimekdür bu kim
Cām-ı zerrīn ile 'ayş eyleye bir ħāk-nişīn
7. Sāġil-i baġr-i 'Adendür meger eṡrāf-ı çemen
Dest-i mihr anuñ için oldu bu gün gevher-çīn
Ġonca-veş bāġ-ı belāda nice bir ħāşıl ola
Girih-i ħāṡır u teşvīş-i dil ü çīn-i cebīn
9. Bāğa 'azm eyle yūri ṡırma ki şaġn-ı gül-şen
Cān-fezādur niteki meclis-i maġdūm-ı güzīn

10. Taġmīs-i Ġazel-i Sulṡān Selīm Ḥān

1

1. Geşt ü güzār-ı bāġ ne ħōşdur nigār ile
Bir nev-resīde ġonca-dehen gül-'izār ile
3. Çün tāzelendi gül-şen-i 'ālem bahār ile
Ĥōşdur çemende seyr idelüm tāze yār ile
5. Tā düşmenüñ yūreġi yana tāze yarıla

⁹ 26. kaside, s.70.

¹⁰ 6. musammat, s.94.

ii

1. Erkân-ı 'aşka zerķ u riyyâdan hâlel virüp
Zühd adın anma řab'a n'idersin kesel virüp
3. Bâġ-ı bihişt çünki alınmaz bedel virüp
Naķd-i cinân degül mi bu kim devlet el virüp
5. Vařl-ı řabîbe furřat ola nev-bahâr ile

iii

1. Terk eyle zühdi mezheb-i rindân-ı 'aşka gir
Naķd-i revânı bir büt-i zîbâ-cemâle vir
3. Bir kaç piyâle bâde çeküp deyr-i bâġa ir
Bülbül kitâbın almış ele pendî bu ki dir
5. Hõřdur piyâle bir şanem-i gül-'izâr ile

iv

1. Hâtır şarâb u 'aķl müřevveř sen irmeseñ
Gül-zâr-ı cennet olmaya dil-keř sen irmeseñ
3. Güller çemende görünür âteş sen irmeseñ
Ey nev-bahâr-ı hüsñ Hızr-veş sen irmeseñ
5. Gül-şen gözüme düzaķ olur intizâr ile

v

1. Olsun hezâr-ı zâr u dil-efġâr çâkerüñ
Kılsun fiġân u nâleler üftâde-i derüñ
3. Dellâl-i hüsni mürġ-i çemendür gül-i terüñ
İncinme âh-ı 'ařıķa cânâ ki güllerüñ
5. Artar cemâli revnaķı âh-ı hezâr ile

vi

1. Virmiş 'izâr-ı yâra şafâ hâtt-ı dil-güşâ
Yazmış ruķında süre-i Ve'ř-şemsi Ve'd-đuķâ

3. Bulmuş cemâli âyinesi mâh-veş cilâ
Mir'at-i hüsne şanma keder irişe dilâ
5. Nûr âyeti yazılsa haţ-ı müşg-bâr ile

VII

1. Seyl-âb gibi şaldı belâ leşgeri akın
Tîr-i kazâya oldu ber-â-ber ırak yaqın
3. Seng-i fenâya çaldı hevâ şabr zevrakın
Ta'n itme emr-i Hakkâ yûri müddeî şaşkın
5. Ahvâl-i aşk çünki degül ihtiyâr ile

VIII

1. Gül gibi şîr-i Bâkîye bir dem kulağun ur
Derd-i derûnı bülbül-i şûrîde-hâle şor
3. Gel bir kenâra meclis-i mihr ü vefâyı kur
Şun la'l-i cân-fezâyı Selîme şehâ k'olur
5. Yâruñ şafâ-yı vuşlatı bûs u kenâr ile

11.

1. Gün yüzün 'arz eyledi nev-rûzda ol meh-liqâ
Mihr altun kaplu bir âyîne virdi rû-nümâ
Nev-bahâruñ naqşına bir şavt-ı rengin bağladı
Başladı sâz u nevâya bülbül-i destân-serâ
3. Göklere irdi yine gül-bâng-i mürğ-i hoş-nevâ
Şahñ-ı gül-şen gördi bir a'lâ maqâm-ı dil-güşâ
Micmer-i gülde nesim-i şubh-gâhı 'ud-sûz
Şafha-i gül-zârda bād-ı bahârî 'ıtr-sâ

¹¹ 8. gazel, s.106.

5. Leblerin yâd eylese yâruñ lisân-ı hâl ile
Naql ider şîrîn hikâyet gonca-i rengîn-edâ
Güş tutsa şâh-ı gül çıksa libâs-ı âl ile
Kışsa-i rengîne başlar lâle-i la'lîn kabâ
7. Gonca-veş câm-ı dil-i Bâkîyi pür-hûn itdiler
Dem-be-dem zârî kıtur gül-zâr-ı bezmünden cüdâ

12.

1. Dîvân ider vaqt-i seher nevr-rûz-ı sulţânî meger
Devrân ufukdan gösterür taht-ı zümürürd tâc-ı zer
‘Âlem müzeyyen pertev-i hürşîd-i ‘âlem-tâb ile
Naţ‘-ı ser-â-ser şaldılar rûy-ı zemîne ser-be-ser
3. Faşl-ı şitâda beyza-i sîmîn idi güy-ı zemîn
Aldı kanadı altına sîmürğ-i zerrîn-bâl ü per
Hvâb-ı ademden dîde-i ezhârî bî-dâr eyledi
Tahtırîk-i bād-ı şubh-dem âvâze-i mürğ-i seher
5. Bâkî nişâr-ı maqdem-i sulţân-ı ‘âlî-şân için
Destinde şâh-ı gül tutar la'lîn tabak lû'lü-yı ter
Sultan Murâd-ı tâc-ver fermân-revâ-yı bahr u ber
Şâhib-kırân-ı dâd-ger şâhensâh-i ‘âlî-nazar
7. Destân-serâ-yı midhâti şâh-ı tarabda nağme-sâz
Tâvûs-ı baht u devleti bâm-ı felekde cilve-ger

13.

1. Cünd-i şitâyı taşta tutup yine jâleler
Kaşd itdiler ki milket-i gül-zârı alalar

¹² 78. gazel, s.148.

¹³ 103. gazel, s.164.

- Şah-ı çemende şöyle kırıldı zücâc-ı yah
Seng-i felâhan urdı meger aña lâleler
3. Çözdi çemende turraların sünbül-i tarî
Güyâ tağıtdı müymü müşgîn külâleler
Gül-şende başdı jâleleri kara bağrına
İrdi şafâya lâle-i hünin piyâleler
5. Oldı çemende bâliş-i gönca kenâr-ı hâr
Mürğ-i seher iderse n'ola âh u nâleler
Şâh-ı gül ü nihâl-i semen biri birinüñ
İrdi o dem ki qolını boynına şalalar
7. Bâkî bu demde hayf ola ehl-i mezâk eger
Künc-i belâ vü güşe-i miñnetde qalalar

14

1. Şâh-ı gülde jâle düşmiş gönca-i ra'nâ mıdur
Şâh elinde yâ muraşsa' sāğar-ı şahbâ mıdur
Zînet-i bāğ u bahâr olmuş nihâl-i ergāvân
İd-gehde şalınur maħbûb-ı müstešnâ mıdur
3. Mevc urur bād-ı seherden sebze-i ter mi 'aceb
Yâ bisâţ-ı bezm-i 'ayş olmuş yeşil hârâ mıdur
Şu gibi zencîrler tutmaz dil-i dīvâneyi
Hâşılı âvâralıq vaqti bahâr eyyâmıdur
5. Dehre meftûn olma ey Bâkî felek râm oldı tut
Bî-vefâ dünyâ hele ben bildüğüm dünyâ mıdur

¹⁴ 123. gazel, s.177.

15.

1. İrdi nesîm-i ma' delet-i Kisrî-i bahâr
Zencîr-i 'adl çekdi çemen-zâra cüy-bâr
Sildi ğubâr-ı ğuşşayı dilden nesîm-i şubh
İrdi yitişdi himmet-i merdân-ı rûzgâr
3. Güller siperler ile üleşdi filoriyi
Mülk-i şitâyı ğâret idüp leşger-i bahâr
Eflâk devr-i dâ'im ile tırmayup şular
Neşv ü nemâda tâze vü ter şahn-ı sebze-zâr
5. Meydâna girdi şevk ile şemşîr-bâz-ı berķ
Çok aķçe şaçdı üstine ebr-i güher-nişâr
Bir kîse içre lâle bu gün bezm-i bâğda
Ğayb itdi jâle beyzaların ğoķķa-bâz-vâr
7. Güller şafâda ğurrem u ğandân u şâd-mân
Bülbül belâda bencileyin zâr u bî-ķarâr
'Arz itdi beñzer âyîne-i gülde 'aksini
Rûy-ı 'arûs-ı baĥt-ı şehensâh-ı kâm-kâr
9. Bâķî bu şi'ri şafha-i çarĥ-ı berîne yaz
Ğörsün felekde söz nic' olur ğaşm-ı nâ-be-kâr

16.

1. Şafâ bezminde şol zerrîn-ķadeĥ kim tolu şahbâdur
Kenâr-ı bâğ-ı işretde açılmış verd-i ra'nâdur
Nihâl-i nârven şahn-ı çemende şalınur ğüyâ
Miyân-ı Ğid-gehde bir nigâr-ı serv-i bâlâdur

¹⁵ 130. gazel, s.182.

¹⁶ 135. gazel, s.185.

3. Mişāl-i hūn-ı kurbāndur şekā'ik şahn-ı gül-şende
Cihān pür-şūr u ğavġā şöyle beñzer 'īd-i eḏhādur
Dizilmiş lāleler şahn-ı harīm-i bāġa zeyn olmuş
Sarāy-ı şāhda şan kāse kāse hūān-ı yağmadur
5. Gül ü nergis yine altun beneklü cāme geymişler
Libāsı lālenüñ egninde bir dībā-yı zībādur
Ne reng ü būya meftūn ol ne hāy u hūya ey Bākī
Bu fānīden beķā itmez temennā şol ki dānādur
7. Eger dūnyā vü dīn emrinde nāfi' bir 'amel dirseñ
Du'ā-yı devlet-i sulţān mu'izz-i dīn ü dūnyādur

17.

1. Sākī zamān-ı 'ayş-ı mey-i hōş-güvārdur
Bir kaç piyāle nūş idelüm nev-bahārdur
Būy-ı nesīm ü reng-i gül ü revnaķ-ı bahār
Āşār-ı fazl u rahmet-i Perverdigārdur
3. Ğāfil geçürme fırsatı kim bāġ-ı 'ālemüñ
Gül devri gibi devleti nā-pāy-dārdur
Eyyām-ı zühd ü mevsim-i zerķ u riyā degül
Hengām-ı 'ayş u 'işret ü geşt ü güzārdur
5. Zāyi' geçürme 'ömri bu dem künc-i ğamda kim
Menzil kenār-ı bāġ u leb-i cūy-bārdur
Dil zevraķını lūcce-i ğamdan hevā-yı 'aşķ
Elbette bir kenāra atar rūzgārdur
7. Bākī nihāl-i ma'rifetüñ mīve-i teri
'Ārif katında bir ğazel-i āb-dārdur

¹⁷ 152. ğazel, s.196.

18.

1. Naṭ'-ı zemîne at şalıcaḡ fâris-i bahâr
Düşdi şüküfeler hep öñine piyâde-vâr
Sildi süpürdi şahn-ı çemende ğubârı bād
Yeldi yopurdı ṭurmadı ferrâş-ı rûzgâr
3. Ṭāvūs-vâr cilveler itmekde bāğda
Güyâ ki nev-'arûsa dönüpdür şüküfe-zâr
'Aşuñ zamânı 'işretüñ eyyâmıdır diyü
'İşret-geh-i çemende şalar ellerin çenâr
5. Şahn-ı çemende servi kenâr eylesem diyü
Dökilmede saçılmada eṭrâfa cüy-bâr
Sen hâr ile şalınmada gül-zâr-ı dehrde
Ben zâr olam revâ mıdır ey serv-i gül-'izâr
7. Bâkî bu demde seyr-i gül-istân idenlerüñ
Ayağına çemen zer ü gevher ider nişâr

19.

1. Bahâr eyyâmı geldi tâze 'aşıklık zamânıdır
Şular cüş itdüğü demdür bulanıklık zamânıdır
Çemende şu gibi şöfi şarâb içmek gerek şimdi
Behey şöfi bu mevsimler ne ayıklık zamânıdır
3. Müdâm içen münâfıkdur dimiş minberde bir vâ'iz
Ne çâre hey müselmânlar münâfıklık zamânıdır
Açılsun göñlümüz sâkî kadeḡ şun var ise bâkî
Temâşâ eyle âfâkı çü açıklık zamânıdır

¹⁸ 180. gazel, s.212.

¹⁹ 181. gazel, s.212.

5. Senüñ nazm-ı ciger-süzüñ tütüpdür dehri ey Bâkî
Gözin açsun kamu şâ'ir uyanıklık zamânıdır

20.

1. Şahñ-ı gül-şen mülk-i Bağdād oldu āb-ı cüy Şaṭ
Yāsemenler şu yüzinde seyr ider mānend-i baṭ
Şahñ-ı bāğı tütüdü encüm gibi nergis şöyle kim
Mestler fark eylemez yirden gögi eyler ğalaṭ
3. Bir Gülistān yazdı bir ay içre faşl-ı nev-bahār
Lāle yir yir sürh olupdur sebze haṭ şeb-nem nuḳaṭ
Aldılar ol şem'ı-bezm-ārāyı ağyār ortaya
Zāhir oldu nükte-i lā ḫayre illā fi'l-vasaṭ
5. Ḥaṭṭ-ı la'lin Bākıyā ol ğonca-i nev-rüstenüñ
Seyr idenler didiler ḫandānuñ olmaḫdur bu haṭ

21.

1. Feryāda geldi bülbül-i destān-serā-yı bāğ
Ya'nı zamān-ı 'ayşdur eyler şalā-yı bāğ
'Ayş u şafāya ḫaṭırumuz ṭurmayup çeker
Sünbüller oldu silsile-i müşg-sā-yı bāğ
3. Gerd-i kederden āyine-i ḳalbi şāf u pāk
Güyā derün-ı ehl-i şafādur fezā-yı bāğ
Şaçıldı şahñ-ı sebze nesrīn varaḳları
Sakf-ı sipihre beñzedi ferş-i sarāy-ı bāğ
5. Bākî zamān-ı 'işret ü hengām-ı 'ayşdur
Virmek gerek ne ḫālet ise muḳteżā-yı bāğ

²⁰ 222. gazel, s.236.

²¹ 226. gazel, s.239.

22.

1. Nev-bahâr açdı cemâlûñ muşhafından bir varak
Ol varakdan başladı gül-şende bülbüller sebak
Gül gül oldu bâde-i 'aşkuñla rûy-ı gül-sitân
Tâb-ı meydendür cebîn-i gönca-i terde 'arak
3. Bezm-i şevkuñ içre devr eyler felek bir câmdur
Câmda bir cür'adur 'aşkun şarâbından şafak
Nükte-i sırr-ı vücûdı şerh ider her berg-i ter
'Ârif-i âgâha bu gül-şende besdür bir varak
5. Hübduz hüsni-i 'amel takvâ vü tã'at gerçi kim
Mâni' olmaz nesne ey Bâkî olunca feyz-i Hâk

23.

1. Devr-i gül irdi gönca-şifat olma teng-dil
'Azm eyle tarf-ı gül-şene gül gibi gül açıl
İtdi nişâr 'âleme kefi nesîm sîm
Gül-şende şâh-ı gül gibi sen de dökil şaçıl
3. Deryâ-yı ahđar oldu çemen mevc urup yatur
Rûy-ı zemîni faşl-ı bahâr itdi yemyeşil
Bahş eyleme 'izâr-ı 'arak-rîz-i yâr ile
Yüzüñ şuyıyla ey gül-i ter yürü var açıl
5. Şahñ-ı çemende nefha-i bād-ı bahâr ile
Bâkî gül-âb u gâliye misk oldu âb u gil

24.

1. Nev-bahâr oldu gelüñ 'azm-i gül-istân idelüm
Açalum gönca-i qalbi gül-i hândân idelüm
Qomayup lâle gibi elden ayağı bir dem
Mest olup gönca-şifat çâk-ı giribân idelüm

²² 243. gazel, s.250.

²³ 287. gazel, s.277.

²⁴ 323. gazel, s.299.

3. İçelüm la'l-i müzābı şaçalum cür'aları
 H̄āk-i gül-zārı bu gün kân-ı Bedaḥşān idelüm
 Menzil-i 'ayş u ʔarab ḥurrem ü ābād olsun
 Yıçalum zerḳ u riyā deyrini vīrān idelüm
5. Oḳusun vaşf-ı ruḥ-ı yār ile Bākī şî'rin
 Bülbül-i gül-şeni meclisde ğazel-ḥvān idelüm

25.

1. Gül-şende ḳurdılar yine taḥt-ı zümür-rüdīn
 Sulṫān-ı 'īd güller ile oldu hem-nişīn
 Bir zīnet itdi 'ālemi naḳḳāş-ı şun' kim
 Ḥayretde ḳaldı naḳşına şüret-nigār-ı Çīn
3. Bir ʔarḥ şaldı şafḥa-i dehr-i dü-reng'e kim
 Eşḳāl-i Cemle naḳş görindi zamān zamīn
 Şükr-i Ḥudāya başın açar lāle-i çemen
 Rūy-ı niyāzı ḥāke sürer berg-i yāsemīn
5. Uyḥu gözine girmez ider sūz-ı derd ile
 Vaḳt-i seḫerde mürġ-i çemen nāle-i ḥazīn
 Bir ḥvāb-ı ğaflet içre ḥayāl-i muḥalde
 Geçdi nesīm-i şubḥ gibi 'ömr-i nāzenīn
7. Bülbül edā-yı medḥ-i gül ü gül-sitān ider
 Bākī du'ā-yı devlet-i sulṫān-ı pāk-dīn

26.

1. Reşḳ-i fiidervs-i berīn oldu yine rūy-ı zemīn
 Āb-ı cū Kevşer aña nergis ü gül ḥūr-ı 'īn

²⁵ 387. gazel, s.339.

²⁶ 392. gazel, s.342.

- Demidür bezm-i şafâda açla süfre-i gül
Yiridür nergis alursa ele cām-ı zerrîn
3. Lâleler kâselere döndi k'ola cevher-dâr
Jâlelerle görünür gül şadef-i dürr-i şemîn
Şüretâ çîn görünür çihre-i gülde ammâ
Bir şafâ var ki görenler şanur âyîne-i Çîn
5. Rûz-ı 'îd irdüğünü tıydılar eţfâl-i çemen
Şubh-dem geydiler envâ'-ı libâs-ı rengîn
Hân Mehemmed şeh-i 'âdil ki zamân-ı 'adli
'îd u nev-rûz gibi kıldı cihânı tezyîn
7. 'Âleme 'îd-i sa'îd ol yiter ey Bâkî kim
Ola pâyende sa'âdetde şehensâh-ı güzîn

27.

1. Açılsa gönca mânend-i leb-i la'l-i nigâr olsa
Şaçılsa hürde-i pîrûze şahrâ sebze-zâr olsa
Getürsem pendini bir bir yirine vâ'iz-i şehrüñ
Bahâr olsa nigâr olsa şarâb-ı hõş-güvâr olsa
3. Elinden sâkî-i dehrüñ ne çanlar yutduğum görseñ
Açılsa lâle-veş dâğ-ı nihânum âşikâr olsa
N'olur bî-rahm u sengîn-dil cefâ-hû tünd ü ser-keşden
Göñüller inlese şüh olsa dil-ber şîve-kâr olsa
5. Piyâle dönse ey Bâkî yine gül devrini görsek
Kenâr-ı cûda 'ayş itdükçe dil-ber der-kenâr olsa

²⁷ 452. gazel, s.380.

28.

1. Devr-i gül eyyām-ı ‘ayş u nūş-ı şahbādur yine
Mevsim-i gül-geşt-i bāğ u seyr-i şahrādur yine
T̄urra-i müşḡini sūnbūl ‘arız-ı renḡini gül
Şubh-dem ruhsār-ı ‘ālem şöyle zībādur yine
3. Günbed-i eflāke çıkdı gulğul-i mürgān-ı bāğ
Dem-be-dem başında servūñ şūr u ğavgādur yine
Gösterür şahñ-ı gül-istān çarh-ı mīnādan nişān
Şāh-ı nergis bāğda şekl-i Şüreyyādur yine
5. Kayd-ı ‘ālemden hālāş ol cām-ı mey nūş eyle kim
Niceler nā-būd olur dünyā bu dünyādur yine
Leblerūñ vaşında şekker-rīz olup güftār ider
Bākī-i şīrīn-suhan tūtī-i güyādur yine

29.

1. Jālelerden taqınur tācına gevher lāle
Şāh olupdur çemen iklīmine beñzer lāle
Salṭanat bār-gehin kırdı yine faşl-ı bahār
Taht-ı Cemşīd çemen tāc-ı Sikender lāle
3. Būy-ı müşḡin-i bahār irdi dimāğ-ı dehre
Yaçalı dāmen-i küh-sārda micmer lāle
Āl fānūs ile geldi giceden gül-zāra
Virdi şahñ-ı çemenūñ yollarına fer lāle
5. Ergāvānlar tūtüşup hırmen-i gül yanmağ için
Gül-sitān milkine āteş kodı yir yir lāle

²⁸ 455. gazel, s.381.

²⁹ 466. gazel, s.388.

- Dâğ-ı hicrân elemin kılmağa dilden bîrûn
Şahın-ı gül-şende tutar gül gibi sâgar lâle
7. Jâle nakdın kadehe koydı çemen bezminde
Cem' idüp şaklamadı gonca gibi zer lâle
Şol kadar toğradı şemşîr-i firâkun ki gören
Dil-i hünîni hayâl eyledi kaçmer lâle
9. Zînet-i gül-şen-i ikbâle yiter ey Bâkî
Çihre-i baht-ı şehensâh-ı muzaffer lâle

30

1. Açdı gülün niķâbın bād irdi gül-sitâne
Gösterdi rüy-ı bahtı âyîne-i zamâne
Şâh-ı şükûfe döndi bir sîm-ten nigâre
Her bir nihâl-i mevzûn bir serv-ķad cevâne
3. Bûlbûlde şavt-ı rengîn güllerde şûret-i Çîn
Faşl-ı bahâr Mânî gül-şen Nigâr-hâne
Fâhîr libâsa koydı eşcâr-ı bâğî devrân
Bâdâm-naķşî kemhâ geydürdi ergavâne
5. Mektûbın elde tutmuş zanbaķ reh-i çemende
'Arz ide tâ ki hâlin sultân-ı kâm-kâre
Ya'nî o şâh-ı muķbil ol nûkte-dân-ı kâmil
Şâhib-ķırân-ı 'âdil Sultân Selîm Hâne
7. Zât-ı kerîmi vaşfın Bâkî ne güne kılsun
Melhûz olan ma'ânî mümkün degül beyâne

³⁰ 470. gazel, s.391.

31

1. Bahār-ı ‘ālem-i vuşlatda ol sulţān-ı hūbānı
Temāşā itdügüm gündür baña nev-rüz-ı sulţānī
Bahār oldu dem-i seyr ü temāşādur hūdāvendā
Semend-i ‘azmūñ itsün ‘arşa-i ‘ālemde cevlānı
3. Yüri Rüm illerin seyr it hırāmān eyle yanuñca
‘Ālem gibi sehī-kāmet nigār-ı pāk-dāmānı
Nihāl-i serv-i bāğ-āsā nesīm-i fetḥ ü nuşretten
Şalinsun nāz ile nīzeñ hırāmānī hırāmānī
5. Cihānuñ hār u hāşākin götürsün āb-ı şemşīrūñ
Gül-istān eylesün rüy-ı zemīni düşmenüñ çanı
Felekden seyr idüp rezmūñ disün Behrām-ı hāşm-efgen
Hezār aḥsent ey rüz-ı veğānuñ merd-i meydānı
7. Du‘āmuz oldur ey Bākī ḥatādan şaklasun Bārī
Hūdāvend-i cihān sulţān-ı ‘ādil Şeh Süleymānı

32

1. Çemende lāle geydi efser-i Key
Elinde tāt u taḥt-ı Behmen-i dey
‘Aceb mi şekl-i tūmār olsa ğonca
İder hūsn-i ruḥuñ gül defterin ḥay
3. Hārāretten dilinde lālenüñ dāğ
Hācāletden yüzinde güllerüñ ḥay
Gül-istān-ı ğamuñdur şaḥn-ı sīne
Açılmış aq güldür penbe-i key
5. Göñül virdük bu fānī mülke Bākī
‘Aceb ğafletde kalduq hey meded hey

³¹ 494. gazel, s.407.

³² 514. gazel, s.420.